

“Dokumacı Kız ve Çoban” Adlı Mit Parçası

Üzerine Bir İnceleme

Havvaana KARADENİZ*

Özet

Kaynağını bir milletin çok eski yaşayışından, kültüründen alan halk inanışları ve halk hikâyeleri bir milletin kimliğini ortaya koymak için başvurulan en önemli kaynaklardır. Mitoloji, varlığın “başlangıç”ı hakkında bilgi verir ve sözlü geleneğe bağlı olarak zamanla yazıya aktarılmış ürünleri kapsar. Mitolojik dönemde insanlar her şeyin tanrılarla, olağanüstü güçlerle ilişkili olduğuna; kimi sayılara da özel anlamlar yükleyerek o sayıların özel bir gizemi olduğuna inanırlardı. Aslında bütün bu unsurlar, birçok toplumun yaratılış mitinde görülen özelliklerdendir. Bu bağlamda ele alınan Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçası da olağanüstü unsurlarla örülü ve sosyal hayat düzeninin yansıtıldığı önemli bir mit parçasıdır.

Bu çalışmada Çin mitolojisine ait olan “Dokumacı Kız ve Çoban” adlı mit parçası incelenirken Şerif Aktaş’ın anlatma esasına bağlı edebî metinlerin tahlilinde uyguladığı yöntem esas alınmıştır. Aktaş’a göre anlatma esasına bağlı metinlerde ilk planda düşünülebilecek ana bölümler şöyle sıralanır: “zihniyet, yapı, olay ve olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, tema, dil ve anlatım”dır. Bu plan çerçevesinde Dokumacı Kız ve Çoban adlı parça mitolojik unsurlar bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Bu incelemede Bilge Seyidoğlu’nun “Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller” adlı çalışmasındaki “Dokumacı Kız ve Çoban” adlı mit parçası kaynak metin olarak alınmıştır.

Anahtar sözcükler: mitoloji, Çin mitolojisi, Dokumacı Kız ve Çoban, Şerif Aktaş, mit

A Study on the Mythological Piece “The Weaver Girl and the Cowherd”

Abstract

Folk wisdom and tales originating from a nation’s ancient life and culture are among the fundamental agents to reveal the identity of that nation. Mythology gives information about the “incipience” of existence and comprises the opuses written out in due course based on oral tradition. In mythological ages, people associated

* Doktora öğrencisi, Ahi Evran Üniversitesi, havvaanakaradeniz@gmail.com

everything with gods and supernatural powers and believed that some numbers to which they attributed special meanings were mysterious. These elements are seen in creation myths of most societies. Taken in this context, The Weaver Girl and The Cowherd is an important mythological piece of work woven with extraordinary elements reflecting a social order of life.

Aiming to examine the Chinese mythological work The Weaver Girl and The Cowherd, this study is based on the method used by Şerif Aktaş in analyzing narrative literary texts. According to Aktaş, main conceivable parts in narrative literary texts are “mindset, structure, plot, characters, time, place, theme, language and narration”. Pursuant to this plan, The Weaver Girl and The Cowherd was interpreted in terms of mythological elements.

The mythological piece titled “Dokumacı Kız ve Çoban” (The Weaver Girl and The Cowherd) in “Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller” (Studies, Texts, and Analyses on Mythology) by Bilge Seyidoğlu was taken as the source text for this analysis.

Keywords: mythology, Chinese mythology, The Weaver Girl and The Cowherd, Şerif Aktaş, myth

1. GİRİŞ

İnsanın nasıl yaratıldığı konusunda farklı gelenek/toplum/inançlarda farklı anlatıların varlığı bilinir. Mitler genel itibari ile varlığın “başlangıcı”, bağlı oldukları toplumun düşünce ve kültürel yapısını gösterir. Sözlü olarak nesilden nesle geçtiği için içinde bulunulan zamanın, mekânın ve anlatıcısının durumuna bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Buna bağlı olarak içinden çıktığı toplumun tarihi, edebiyatı, felsefesi ve inancı hakkında ön bilgi verir. İnsanın bu mitik anlatılar sayesinde kendisi başta olmak üzere içinde yaşadığı toplumu, geçmiş ve geleceğini tanımlayıp anlamlandırmaya çalıştığı bilinir.

Bu bağlamda mitlerin toplumların değerleri üzerinde etkili ve yönlendirici gücü görülür. Aynı zamanda mitlerde görülen kurallar ve yasaklar insanları iyiliğe ve güzelliğe sevk ederek toplumsal düzeni sağlaması açısından önemlidir.

İnsanın yaratılışı gözden geçirilirse insanın; tanrılarla iç içe olduğu, olağanüstü güçlerle birlikte olağanüstü olayların içerisinde yer aldığı, tanrılarının güçlerinden önemli ölçüde yararlandığı, tanrının, insanı genellikle bir sınava tabi tuttuğu ve bunun sonucunda da insanın cezalandırıldığı bilinir. Aslında bütün bu unsurlar, birçok toplumun yaratılış mitinde benzer bir şekilde karşılaşılan unsurlardır.

Çin mitolojisinde gök ve yer tanrılarının insanların arasına karışabildiği ve bu tanrılarının günlük yaşam içerisinde insanlarla bir araya

gelerek sosyal düzeni kurup oluşturdukları görülür. Parçada yer alan Güneş, aslında bir tanrıdır ve insan rolü ile sunulur. Kızı Chih Nü'nün mutluluğunu isteyen Güneş, yarı tanrı olan kızını ölümlü olan Niu Lang ile evlendirir. Bu evliliğin sonucunda kutsal ahenk bozulur. Bozulan ahengin tekrar kozmosa dönmesi için verilen mücadelenin anlatıldığı bu parça, aslında toplumsal düzeni oluşturan sözlü kuralların, gelenek ve göreneklerin, örf ve âdetlerin, insanlardaki inanma ihtiyacının başlangıcı hakkında bilgi vermesi açısından da önemli bir yere sahiptir.

Çin mitolojisine ait olan “*Dokumacı Kız ve Çoban*” adlı mit parçası, Bilge Seyidoğlu'nun “*Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*” adlı çalışmasındaki metin temel alınarak incelenmiştir. İnceleme yöntemi olarak da Şerif Aktaş'ın anlatma esasına bağlı edebî metinlerin tahlilinde uyguladığı yöntem esas alınmıştır. Aktaş'a göre anlatma esasına bağlı metinlerde ilk planda düşünülebilecek ana bölümler şöyle sıralanır: “*zihniyet, yapı, olay ve olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, tema, dil ve anlatım.*”

2. Zihniyet

Dokumacı Kız ve Çoban adlı parça, içerisinde pek çok masal unsuru bulunan bir mit parçasıdır. Parçada “Güneş” tanrı ve hükümdar yönü ile olağanüstü bir rol üstlenir. Aslında Güneş, bir tanrıdır ve bu tanrı, parçada bir insan gibi hükümdar rolü ile yer alır. Bu mit parçasında Güneş adıyla yer alan Tanrı, insan tavrı ve davranışları sergiler. Güneş, Çin mitolojisinde kutsal ve olağanüstü güçleri simgeler. Çin mitolojisinde gök ve yer tanrılarının, insanların arasına karışabildiği ve insanların tanrılarla günlük yaşam içerisinde doğrudan karşılaşarak iletişim içinde olabildiği durumlara rastlanır (Aksoy, 2007, s.291-292). “*Tarih yazımı geleneğinde ve birçok Çin mitinde insanlaştırılmış ve dünyevileştirilmiş yaratıcı tanrılar ayırt edilebilmektedir.*” (Aksoy, 2002, s.282).

Parçada dokumacı kız olarak geçen Chih Nü de aslında tanrıça-insan yönü ile anlatılır. Chih Nü'nün, gece gündüz hiç durmadan dokuma yapması ya da evlendikten sonra eski sanatı olan dokumacılıktan vazgeçerek bütün gün ve gece eğlenmesi, bu değişimden sonra kutsal ahengin bozularak yeryüzünde sıkıntıların baş göstermesi; onun tanrının kızı olduğu ve parçada tanrıça-insan yönü ile yer aldığı düşüncesini destekler.

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında belirli bir akış içinde geçen olaylar anlatılır. Ancak parçada belirli bir zaman dilimi ile ilgili ipucuna rastlanılmaz. Mekân olarak ise saray, Chih Nü'nün odası, sarayın bahçesi, cennet nehri, kutsal nehir gibi yerler metinde yer alır. Ancak mekân olarak geçen bu yerler, belirli/tanımlayıcı bir mekânı işaret etmez.

Güneş olarak geçen hükümdar, hükümdarın kızı Chih Nü ve damadı Niu Lang’ın yaşadıklarının anlatıldığı bu mit parçasında, diğer mit parçalarında olduğu gibi olağanüstü olaylara ve unsurlara yer verilir. Tanrıların düğün için bir insan gibi süslenmeleri, içkilerin kutsal olması ve misafirlerin düğünde içtikleri bu kutsal içkiyle beraber eskiden olduklarından daha zeki ve akıllı olmaları, hükümdarın kızı Chih Nü’nün evlenmeden önce gece gündüz durmadan dokuma ile meşgul olması, evlendikten sonra ise bütün gün ve bütün gece dans etmesi, eğlenmesi, Chih Nü’nün evlendikten sonra yaşam şeklini değiştirmesiyle beraber yeryüzünde var olan kutsal ahengin-düzenin bozulması ve yeryüzünde sıkıntıların baş göstermesi, hükümdarın, kızını Niu Lang adlı ölümlü bir çobanla evlendirmesi mitin olay örgüsünü oluşturur.

Nehrin kutsal olması, Chih Nü ile Niu Lang’ın buluşmak için kutsal nehri geçmeleri, bu âşıkların nehri geçmeleri için binlerce saksığanın sırt ve kanatlarını kullanarak bir köprü oluşturması ve bu kuşların tekrar köprü kurmak için bir yıl sonrayı beklemesi, yedinci ay ve yedinci gün ibarelerinin kullanımı ve bu tarihte insanların bir damla bile yağmur yağmaması için dua etmeleri, yağmurun bir damla fazla yağması halinde nehrin taşması, yaratıcı tarafından kurulan kutsal ahengin Chih Nü’nün tembelliği nedeni ile bozulması gibi unsurlar mit parçasının olağanüstülüklerle bezenmiş dış yapısını oluşturur. Bu unsurlar, genel olarak insanlığa ait ortak değerleri yansıttığı için mit parçasının zihniyetini de ortaya koyar.

Bir milletin edebî metinleri, o milletin tarih içerisinde geçirdiği evrelerin birer aynası niteliğindedir. Bu metinler içeriği itibarı ile içinde bulunulan sosyal düzen, düşünce hareketleri, kültürel yapı, inanç değerleri gibi pek çok unsuru bünyesinde barındırır. Bu noktada parçada sarayın olması, yerleşik hayatın varlığını gösterir. Coğrafya itibarıyla mekân bir nehrin kıyısındadır, çobanlık faaliyetinden de yola çıkarak yeşil bir coğrafyadan bahsetmek mümkündür. Üretim olarak dokumacılık gelişmiştir, bu nedenle dokumacılığa bağlı olarak yünün ve hayvansal ürünlerin de fazla olduğu düşünülebilir. Kültürel yönden düğün töreni, düğünde dans edilmesi-şarkılar söylenmesi, misafirlere içecek ikramında bulunulması, aşk algısı, âşıkların ruh halleri, sevgi ihtiyaçları, insanların aile düzenine bakışı ve bu düzenin bozulmaması için dua etmeleri gibi unsurlar Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasındaki sosyo-kültürel değerleri, toplumsal düzeni, halkın yaşam şeklini, korkularını, hayallerini ve umutlarını gözler önüne sermek açısından önemli verilerdir.

Konuya bir başka açıdan yaklaşırsa insanların yedinci ayın yedinci günü bir damla bile yağmur yağmaması için dua etmeleri, insanların sahip olduğu inancı ve dini düşüncelerini de ortaya koyması itibarıyla önemli ipuçlarıdır.

3. Yapı

3. 1. Olay Örgüsü

Mit parçalarında yapı olarak öncelikle bir düzen (kozmos) ortamından bahsedilir, ardından bu düzenin bozulması için birtakım olaylar akışa dâhil edilir ve sonunda bozulan düzenin yeniden oluşturulması için yeni yeni ataklar yapılır.

Dokumacı Kız ile Çoban adlı mit parçasında da yer alan “*Güneş ve ay sabittir, yıldızlar ve diğer kutsal yaratıklar kendi yollarında yürürler. Dört mevsim kendi kanunlarına uyarlar. Kurulmuş olan kutsal âhenk ne kadar güzel*” (Seyidoğlu, 2002, s.99) şarkısı ile bir kutsal ahenkten yani doğanın yaratılışından gelen düzenden bahsedilir. Ancak parçada Chih Nü’nün evlendikten sonra bütün gününü ve gecesini eğlenceye, dansa ayırması ile beraber doğanın bu ahenkli döngüsü de bozulur. Toplumun en büyük gelir kaynağının dokumacılık olduğu eski dönemlerde Çinli kadınlar, evlerinde dokuma tezgâhi ile kumaş dokurlar; Çinli erkekler ise tarımla uğraşır, hayvan besler ve çobanlık yaparlar. Bu görev dağılımı toplumsal düzeni ve insanların birey olarak sorumluluklarını ortaya koyar. “*Çinlilere göre insan fiziksel olarak da toplumsal olarak da en önemli nesnedir. Buna bağlı olarak da insanın elinden çıkan her şey de önemlidir. Bu görüş, Çinlilerin dünya kavramlarının temel özelliğiyle örtüşür. İnsan dünya düzeninde ilk sıradadır. Hayvanlar, bitkiler, gök ve yer ona bağlıdır.*” (Aksoy, 2007, s.295-296). Anlatıda bunun yansıması olarak Chih Nü’nün eski sanatı olan dokumacılığı bırakmasıyla doğal ahenk bozulur. Burada yarı tanrı yarı insan olan Chih Nü’nün dokuduğu nesnelere, insan elinden çıktığı için çok önemlidir ve dokumacılığı bırakması da bu mit parçasındaki dönüm noktasını oluşturur. Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında yarı tanrı ve yarı tanrıçanın yaptıkları, düzenin bozulmasına yani kargaşaya sebep olabileceği gibi düzenin/dengenin tekrar oluşmasını da sağlar ve hassas dengeyi kurar.

Çinlilerin inanışına göre, yeryüzünde nasıl bir düzen/ahenk varsa aynı şekilde gökyüzünde de bir düzen/ahenk vardır. Hem yeryüzünde hem de gökyüzünde bir düzen olduğunun bilincinde olan Çinliler, yeryüzü ile gökyüzündeki düzen arasında bir bağ olduğuna inanır. Bu nedenle Çinliler güneş, ay, yıldız başta olmak üzere diğer gök cisimlerini yakından takip eder ve bu cisimlerin hareketlerini gözlemleyerek birtakım tespitlerde bulunurlar. Daha sonra bu tespitleri günlük yaşamlarında kullanarak yaşam şekillerini belirlemeye çalışırlar.

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında kaostan düzenin ortaya çıkışı anlatılır ve bütün olaylar bu düzenin korunması üzerine yoğunlaştırılır. Bozulan döngünün/kutsal ahengin düzelebilmesi için

hükümdar (Güneş) devreye girer, kızına kutsal ahengin sağlanabilmesi için ne yapması gerektiğini anlatır. Chih Nü'nün, babasını dinlememesi üzerine hükümdar, yeryüzündeki sıkıntılara neden olan bu evliliğin çiftlerini yani kızı ile damadını mekân olarak ayırır. Hükümdar, suçsuz olan Niu Lang'ı kutsal nehrin karşı tarafına göndererek onun çobanlığa devam etmesini emreder. Burada bu ahenkli dünya içerisinde insanın görev ve sorumluluklarının olduğu, insanın, hükümdarın kızı gibi tembelleşmesi hâlinde maddi ve manevi sıkıntılara maruz kalacağı vurgulanmış olur.

Her şeye rağmen tezgâhın başına geçmeyen Chih Nü'nün cezalandırılıp eşinden ayrı düşmesi gibi insanların da ayrılıklara ve sıkıntılara düşebileceği sosyal bir mesaj olarak okuyuculara/dinleyicilere sunulur.

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçası; olayların seyrine göre serim, düğüm ve çözüm çerçevesinde üç ana bölümde gruplandırılır ve bu bölümde gerçekleşen olaylar şöyle sıralanabilir:

Birinci Bölüm:

- Hükümdarın, kızı Chih Nü'nün gece gündüz hiç durmadan dokuma ile meşgul olduğunu fark etmesi ve bu duruma üzülməsi,
- Hükümdarın, kızı Chih Nü'nün evlenirse sürekli dokuma tezgâhının başında oturmayacağını düşünmesi ve kızını evlendireceğini duyurması,
- Kutsal nehrin karşısında oturan genç ve yakışıklı bir çoban olan Niu Lang'ın bu ilanı duyması ve Chih Nü ile evlenmek istemesi,
- Chih Nü ile Niu Lang'ın evlenmesi ve düğünde herkesin kutsal ahengi anlatan şarkılar söylemesi.

İkinci Bölüm:

- Chih Nü'nün evlendikten sonra tembelleşmesi, bütün gün ve bütün gece eğlenceye, dansa düşmesi,
- Chih Nü'nün bu durumundan dolayı kutsal ahengin kaybolması, bunun üzerine kutsal ahengin tekrar sağlanabilmesi için hükümdarın, bu eğlenceye düşkün yaşayışını bırakması hususunda kızı ile konuşması,
- Bütün bunlara rağmen Chih Nü'nün, dokuma tezgâhının başına dönmemesi,

- Hükümdarın, yeryüzünde sıkıntılara sebep olan bu çifti yani kızını ve damadını ayırarak damadını kutsal nehrin karşı tarafına yollaması; ancak kızı ve damadına merhamet ederek her sene yedinci ayın yedinci günü birbirleri ile buluşmalarına karar vermesi,
- Chih Nü'nün odasında yalnız bir şekilde dokuma yapmaya devam etmesi ve Niu Lang'ın da üzgün ve yalnız bir şekilde yıllarca nehrin kenarında öküzlerini gütmeye devam etmesi,

Üçüncü Bölüm

- Mekân olarak birbirlerinden ayrılan Chih Nü ile Niu Lang'ın yedinci ayın yedinci günü nehri geçerek birbirleriyle buluşmaları,
- Nehri geçmek için binlerce saksağan kuşunun bir köprü oluşturması,
- Buluşmaların ardından Chih Nü ile Liu Lang'ın gelecek yıl tekrar buluşmak umuduyla birbirlerinden ayrılmaları.

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında “cezalandırma” engelleyici bir unsur olarak yer alır.

Parçada Chih Nü ile Niu Lang'ın ayrılması sonucunda kutsal ahenk tekrar sağlanır, yeryüzündeki sıkıntılar sona erer. Ancak senede yalnızca bir kez kutsal nehri aşarak bir araya gelebilecek iki yaralı ve yalnız insan geride bırakılır. Dengeler değişir, kutsal ahenk sağlanırken âşıklar ayrılır.

3. 2. Kişiler

Dokumacı Kız ve Çoban mit parçasının kahramanları; hükümdar (Güneş), hükümdarın kızı Chih Nü, çoban Niu Lang, kâhinler, tanrılar, misafirler, dua eden insanlar ve bunların yanı sıra saksağan kuşlarıdır.

Parçanın başkahramanı tanrıça-insan yönü ile görünen hükümdarın kızı Chih Nü'dür ve olaylar onun çevresinde gelişir. Başkahraman, anlatının en önemli karakteridir, yazarın/anlatıcının benimsemiş olduğu değerleri bünyesinde toplar ve anlatının merkezinde yer alır. Diğer bütün karakterler, varlıklar ve olaylar başkahramanın duruşunu ve durumunu gerçekleştirmesi ve geliştirmesi için anlatıya yerleştirilir. Evlenmeden önce gece gündüz durmadan cennet nehrinin yanında bulunan tezgâhta dokuma yapan Chih Nü, genç ve yakışıklı bir çoban olan Niu Lang ile mutlu bir evlilik yapar. Evlendikten sonra eski sanatı olan dokumacılığı bırakarak bütün gün ve bütün gece eğlenceye,

dansa düşer. Kutsal ahengin bozulmasıyla Chih Nü, babasının isteği ile çok sevdiği eşi Niu Lang’dan ayrılır. Niu Lang’dan ayrıldığı için kalbi üzüntü ve yalnızlıkla dolu olan Chih Nü tekrar eskisi gibi dokuma yapar ve babasının belirlediği her yılın yedinci ayının yedinci gününde eşi Niu Lang ile buluşmak için heyecanla bekler. Chih Nü’nün babasının cezalandırmasına boyun eğmesi, üzgün ve yalnız bir şekilde dokuma yaparak Niu Lang ile buluşacağı yedinci ayın yedinci gününü beklemesi, nehrin taşmasından dolayı Niu Lang ile buluşamadığı için odasında ağlaması, parçada onun yarı insan yönü ile yer aldığı düşüncesini destekler.

Parçada yer alan yardımcı karakterler ise hükümdar (Güneş) ile Niu Lang’dır. Parçada Güneş; tanrı ve hükümdar yönü ile olağanüstü bir rol üstlenir. Aslında Güneş, bir tanrıdır ve bu tanrı, parçada bir insan gibi hükümdar rolü ile yer alır. Parçada başkahraman Chih Nü’nün eksikliklerini tamamlayan, ona yol gösteren ve ayna tutan bir karakterdir. Bu karakter, başkahramana ayna tuttuğu için başkahramanın kusurlarını da yansıtan genellikle iyi karakterdir. Hükümdar kızı Chih Nü’nün dokuma tezgâhının başından hiç kalkmadan sürekli dokuma yapmasına çok üzülür. Kızının kendisine biraz vakit ayırıp sarayın bahçesinde gezip dolaşmasını isteyen baba, çareyi, kızını evlendirmekte bulur. Hükümdar başlangıçta kızı ile yakından ilgilenen ve onun mutluluğunu isteyen iyi bir babadır. Ancak kızının evlendikten sonra tembelleşip görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesi ile kutsal ahengin bozulması üzerine artık hükümdar, bozulan kutsal ahengin tekrar düzelmesi için yeni tutum ve davranışlarda bulunur. Parçanın gelişme bölümünde hükümdarın bu yeni tutumu iki farklı açıdan yorumlanabilir. Bunlardan ilki hükümdar, kızı ile damadının mekân bakımından ayrılmasına neden olduğu için zalim ve kötü bir baba özelliği sergiler. İkincisi ise aslında hükümdarın vermiş olduğu bu karar, kutsal ahengin tekrar oluşmasını sağlar. Aslında hükümdar, bu kararla kızı ve damadına karşı bütün dünyayı, yaşamı ve insanları kurtarır. Çünkü oluşan ahenkle beraber güneş, ay, yıldızlar ve kutsal yaratıklar olması gerektiği gibi görevlerini yapacak, mevsimler yeryüzünde yaşamın devam edebilmesi için kendi döngüsü içinde görevlerini yerine getirecektir.

Chih Nü ile evlenen Niu Lang ise kutsal nehrin karşı tarafında yaşayan çok genç ve çok yakışıklı bir çobandır. Niu Lang parçada tanrı ya da yarı tanrı özelliği ile değil, ölümlü insan olarak yer alır. Chih Nü ile ayrılmasının ardından tekrar kutsal nehrin karşısına döner ve çobanlığa devam eder. O da Chih Nü ile buluşabilmek için üzüntü ve keder içinde her yılın yedinci ayının yedinci gününü bekler.

Parçada yer alan saksâğan kuşları Chih Nü ile Niu Lang’ın buluşmaları için önemlidir. Çünkü bu iki sevgilinin birbirini görebilmeleri

için nehri geçmeleri gerekir. Bunun için binlerce saksağan kuşu bir araya gelerek sırt ve kanatları ile köprü oluşturur ve sevgililer buluşabilsin diye bir sonraki yıl tekrar köprü kurmak üzere uzaklaşır. Bu nedenle saksağan kuşları iyi vasıfları ile olay örgüsü içinde yer alan varlıklardandır.

Parçada yer alan kâhinler, tanrılar, misafirler ve dua eden insanlar dekoratif karakterlerdir. Bu karakterlerin olayların gelişiminde herhangi bir etkisi yoktur, olay örgüsünün görsel bakımından daha net oluşabilmesi için bu karakterler yalnızca bir fon ve dekoratif amaçlı kullanılır.

3. 3. Zaman

Dokumacı Kız ile Çoban adlı mit parçasında belli bir akış içindeki olaylar anlatılır. Metinde belirli bir zamanı kapsayan bir ifadeye rastlanılmamakla birlikte olayların çok uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleştiği bilinir. Mit parçalarında hikâyenin meydana geldiği zamanla olayların anlatıldığı zaman, anlatıcı tarafından tek bir zaman gibi birleştirilir (Çobanoğlu, 2011, s.5). Parçada geçen “*her sene, yedinci ayın yedinci günü, uzun yıllar, yıllar boyunca, bir sonraki yıl*” gibi ifadelerle genel bir zaman vurgusu yapılır.

3. 4. Mekân

Kesin bir zamandan söz edilmeyen Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında kesin bir mekândan da söz edilmez. Günümüz insanı, mit parçaları aracılığıyla ilkel dönemlerde evreni, dünyayı ve insanı belli bir ahenk içerisinde algılama ve anlama fırsatı yakalamış olur. Anlatılarda belli bir ahenk/düzen içerisinde olan dünya, kutsal mekân olarak adlandırılır. Bu kutsal mekân, insanların algılarının merkezindedir. Var olan diğer bütün varlıklar/nesnelere, merkezde bulunan kutsal mekân ile ilişkilendirilir ve bir anlam kazanmış olur. Bu merkezî kutsal mekân anlayışı kimi zaman bir tapınak, bir saray kimi zaman da kutsal bir dağ gibi gök, yer ve yeraltının birleştiği kutsal yerlerdir (Çobanoğlu, 2011, s.5-6). Parçada saray, sarayın bahçesi, dokumacı kızın odası, cennet nehri, kutsal nehir ve köprü gibi yerler metinde mekân olarak geçse de bu yerler, tam olarak belirli bir mekân tanımını niteliği taşımaz. Ayrıca metinde bu yerlere ait herhangi ayırt edici bir tasvire rastlanılmaz.

4. Tema

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında, kızı sürekli dokuma yaptığı için endişelenen bir babanın, kızını bu durumdan kurtarma arzusu söz konusudur. Bu nedenle baba kızını evlendirir. Babanın bu uğurda sarf ettiği çaba sonucunda gökyüzünün ve tabiatın kutsal ahengi bozulur ve yeryüzünde sıkıntılar oluşur. Kutsal ahengi tekrar sağlamaya çalışan baba, çareyi, kızı Chih Nü ile damadı Niu Lang’ı ayırmakta bulur. Böylece bu

ayrılık sonucunda kutsal ahenk sağlanır; ancak bu kez de geride, nehrin taşmaması durumunda birbirlerini yılda yalnızca bir kere görebilecek acı çeken iki yaralı kalp kalır. Bu bakımdan parçada, bir yandan kutsal ahengin sağladığı huzur ve düzen anlatılırken diğer yandan birbirinden ayrılan iki gencin yalnızlığı ve mutsuzluğu anlatılır. Parçada genel olarak insanın görev ve sorumluluklarının olduğu, bunları yerine getirmemesi durumunda maddi ve manevi sıkıntılara maruz kalacağı sosyal bir mesaj olarak dinleyicilere/okuyuculara sunulur.

5. Dil ve Anlatım

Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçası, hâkim bakış açısı ile oluşturulmuş bir mit parçasıdır. Okuyucu/dinleyici başkarakter, yardımcı karakterler ve olaylar hakkında ancak anlatıcının sağladığı imkânlar ölçüsünde bilgi sahibi olur. “*Hâkim bakış açılı anlatıcı, bir olayın anlatılmasında ve bir durumun sergilenmesinde anlatıcının her şeyi bildiği gördüğü bakış açısıdır. Bu bakış açısında anlatıcı, olayın, kahramanların ve mekânın geçmişini bilir. Olay anlatılırken ileride olacaklar da okuyucuya sezdirilir.*” (Yakıcı vd. 2008, s.68). Hâkim anlatıcı, olayları yukarıdan izleyerek anlatı karakterlerinin davranışlarını üçüncü tekil şahıs anlatımla aktarır, zihninden geçenleri bilir, duygularını okuyucuya açıklar. Bu sayede anlatı karakterlerinin düşüncelerini doğrudan görebilen okuyucu, onların ruh ve hayal dünyasına girme imkânına sahip olur. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi hâkim bakış açısı ile okuyucu, zaman ve mekân unsurları bakımından kısıtlanmaksızın kahramanları hem içeriden hem de dışarıdan tanıma olanağına sahiptir:

“*Muhteşem güneş, eğer evlenirse kızının tezgâh başında uzun zaman oturmayacağını düşündü. Eğer bir eş sahibi olursa vaktinin bir kısmını da ona verecekti. Böyle düşündükten sonra kızını evlendireceğini duyurdu.*” (Seyidoğlu, 2002, s.98).

Parçada zaman, mekân ve kişilere dair ayırt edici tasvirlerle başvurulmadığı, kahramanlar arasında geçen diyaloglara yer verilmediği görülür. Parça, hâkim anlatıcının bakış açısı ile birlikte sade bir dille tahkiye esasına bağlı olarak anlatılır.

6. Öne Çıkan Mitolojik Unsurlar

Mit parçalarında geçen insan, hayvan, tabiat, hava, su, güneş, yıldız, olağanüstü varlıklar gibi pek çok unsur kutsal kabul edilen varlıklardır.

Parçada insan davranışları sergileyen yarı tanrı rolündeki *Güneş/hükümdar*, mitik bir unsur olarak düşünülmür. Güneş, en sık karşılaşılan mit unsurlarından biridir. Hem güçlü olması hem tek olması hem de etrafındaki varlıkları kuvvetli ışığıyla aydınlatmasından dolayı

insanların üzerinde önemle durduğu bir varlık olmuştur. Bu nedenle birçok anlatının merkezinde güneşin, genellikle hükümdar şeklinde yer aldığı görülür.

Çin kaynaklarına göre Tanrı sözcüğünün “tang” kökünden geldiği düşünülür. Buna göre tang’ın güneşin doğduğu yer; Tanrı sözcüğünün de “güneşin doğmasını sağlayan, güneşi çağıran” anlamında olduğu düşünülür. Ayrıca ay ve güneş kültlerinin, tanrı veya tanrısal güçleri bünyesinde barındıran olağanüstü varlıklar gibi algılanıp kabul edildiği görülür. Sonuç olarak güneşin, tanrının bir sembolü olarak algılandığı ve yeryüzündeki ölümlü insanların da zaman zaman kendilerini güçlü olması yönünden güneşle özdeşleştirdiği düşünülür (Çobanoğlu, 2013, s.63-95). Günümüz Türk inancında da bir insanın uyurken üzerine güneşin doğmasının, o insana uğursuzluk getireceğine, onun evindeki bereketi kaçıracağına inanılır; bu nedenle bir insanın güneş doğmadan önce işinin başına geçmesi halinde günün bereketinden yararlanabileceğine inanılır.

Yakındoğu mitolojisinde güneş tanrısının, omuzlarında ok şeklinde ışıklar fişkıran bir erkek figürü şeklinde doğudan doğduğuna inanılır. Divan edebiyatında da güneşe önemli manalar yüklendiği ve güneşin, zafer kavramıyla birleştirildiği görülür (Tekin, 2013, s.183-187).

Divan edebiyatı şairleri de güneşi sultan olarak şiirlerinde işler. Bu nedenle yüksek dereceli insanlar şiirde övülürken güneşe benzetilir ve hükümdar şeklinde tasvir edilir. Güneşin etrafında bulunan yıldızlar ve gök cisimleri de güneşe/hükümdara bağlı olan varlıklar şeklinde şiirde yerini alır ve bu bağlamda anlamlandırılır (Tekin, 2013, s.203-206).

Parçada geçen *kutsal nehir*, bir mit unsuru olarak değerlendirilir. Bu kutsal nehrin, aslında iki ayrı dünyayı/coğrafyayı birbirinden ayırdığı düşünülür. Tanrı ya da yarı tanrı özelliği ile değil de ölümlü insan olma özelliği ile yer alan Çoban Niu Lang nehrin karşı tarafında yaşar ve hükümdarın cezalandırmasından sonra da yine eski yaşadığı yere gönderilir. Chih Nü ise tanrıların dünyası olarak düşünülebilecek kutsal nehrin diğer tarafında yaşar. Yani nehir, ölümlüler ile tanrıların mekânını ayıran özel bir konumdadır.

Mitik merasimlerde görülen *şarkı söyleme*, bu parçada da mit unsuru olarak değerlendirilebilir. Düğünde söylenen kutsal ahengi anlatan şarkı, yeryüzündeki düzeni, ay ve güneşin sabit olduğunu, yıldızların ve diğer kutsal yaratıkların kendi yollarında yürüdüklerini, dört mevsimin kendi kanunlarına uyduklarını anlatır.

Parçada geçen *saksağan* da bir mit unsuru olarak değerlendirilir. “*Kuşların mitolojideki rolleri hep iki âlem arasında haberleşmeyi sağlamaktır.*” (Seyidoğlu, 2002, s.100-101). Kuşlar, birçok kültürün sözlü

ve yazılı ürünlerinde yer alan evrensel bir özellik gösteren mitolojik unsurlardır. Her kültürün bu mitolojik unsurlara yüklediği anlam değişiklik gösterir.

Parçada geçen *cennet* kullanımı da bir mit unsuru olarak düşünülebilir. Chih Nü cennet nehrinin yanında dokuma yapar, Çin mitolojisinde cennet bu dünyada yaşanan, gezilen, görülen yerdir.

Mitolojik inanç döneminde *sayılar* çok önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde insanlar, kimi sayılara özel anlamlar yükleyerek o sayıların özel bir gizemi olduğuna inanır. “Dokumacı Kız ve Çoban adlı parçada bulunan sayılar gökyüzünün ve tabiatın gözlenmesiyle ilgili olarak ortaya çıkan sayılardır.” (Seyidoğlu, 2002, s.101). Bu mit parçasında gökyüzüne ve tabiata ait olan “güneş, ay ve yıldızlar (3 unsur), dört mevsim (4), yedinci ayın yedinci günü (7)” gibi unsurlar bu bağlamda mitik unsur olarak değerlendirilir.

Mitolojik düşünce çağında, evrenin bugünkü halini alması sayılar düzeni ile mümkün olur. Bu sebeple mitolojik inançlar arasında bazı sayıların kutsal anlamlar ifade ettiğine inanılır. Çin takvimine göre yedinci ay, meyvelerin olgunlaştığı, ürünün topraktan kaldırıldığı hasat dönemidir. Bütün bir yıl tarlada çalışan, hayvan otlatan erkekler ile evde tezgâh başında kumaş dokuyan kadınlar sadece bu dönemde birbirleriyle rahatça görüşme imkânına sahip olurlar. Bu nedenle Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında da Chih Nü ile Niu Lang’ın yılda ancak bir kez yedinci ayın yedinci gününde bir araya gelebilmesi, aslında Çinlilerin yaşam tarzını hem birey hem de toplum düzleminde ifade eder.

“Miter... kaosu (kargaşayı) kozmosa (kâinata) dönüştüren düşüncenin ilk ürünleridir.” (Çobanoğlu, 2011, s.11) Shu ve Hu’nun anlatıldığı Çin mitinden hareketle kâinatın yedi günlük bir sürede düzene sokulduğu ve bu süreçte kaostan kozmosun oluştuğu sonucuna varılır (Aksoy, 2007, s.286-287).

Yedi sayısı çok ilkel dönemlerden itibaren birçok milletin yaşamında önemli bir yer edinir. Bu nedenle yedi sayısına kutsal anlamlar yüklenir ve bu sayı anlatılarda olağanüstü güçlerle bağdaştırarak yer alır. Kutsal olarak algılanan sayıların başında “üç, dört, altı, yedi, on iki ve kırk” gelir. Bunlardan “yedi” sayısına olağanüstü bir değer yükleyerek onu simgeleştiren ilk topluluk Sümerlerdir. Birtakım doğa olaylarının, eski çağlarda tespit edilen gezegenlerin ve gök cisimlerinin yedi sayısına belirlenmesi, gök-yerin katmanları, Allah’a en yakın meleklerin sayısı, Kabe’nin yedi kez tavaf edilmesi, yedi kez taş atılması, Safa ile Merve arasının yedi kez koşulması, cehennemın yedi tabakası, secde esnasında yere temas etmesi gereken yedi uzuv, Kuran’ın yedi harf üzere inmesi, yedi kıraat şekliyle okunması, Fatiha suresinin yedi ayet oluşu, Rüstem’in

yedi yıl hükümdarlığı, yedi yıl kıtlık, dünyanın yedi harikası, dünyanın yedi günde yaratıldığı gibi birçok önemli olay ve uygulama insanların yedi sayısının kutsallığına duyduğu inancı kuvvetlendirdiği düşünülür (Yıldırım, 2013, s.129). Bütün bunlardan hareketle yedi sayısının ve diğer sayıların birçok toplumun inanışında fizik ötesi bir mana içererek yaşamlarında önemli bir yer edindiği görülür.

Birçok mit parçasında olduğu gibi Dokumacı Kız ve Çoban adlı mit parçasında da *cezalandırma* bir mit unsuru olarak düşünülür. Chih Nü, dokumacılıktan vazgeçip tüm vaktini eğlenceye ayırması nedeniyle babası tarafından cezalandırılır. Bu cezalandırma, parçada her ne kadar Chih Nü'nün mekân bakımından eşinden ayrılması şeklinde görülse de aslında bu ayrılık hem Chih Nü hem de Niu Lang cephesinde yaşanan bir cezalandırmadır. Bu noktada Niu Lang'ın, Chih Nü'den uzaklaştırılarak kutsal nehrin karşısına gönderilmesi ile Hz. Âdem ve Hz. Havvâ'nın cennetten kovularak cezalandırılması arasındaki benzerlik dikkat çeker. İslam inancına göre Hz. Âdem ve Hz. Havvâ, cennetteki yasaklı meyveyi yedikten sonra onların üzerlerini örten kıyafetler bir anda yok olur, bu nedenle Hz. Âdem ve Hz. Havvâ ağaç yaprakları ile örtünmeye çalışır. İşledikleri günah üzerine Hz. Âdem ile Hz. Havvâ cennetten kovulur ve bu dünyaya inerler.

7. Sonuç

Mitlerde yer alan kahramanlar ve kişiler genellikle olağanüstü özellikler gösteren tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve tanrısal özellik gösteren olağanüstü varlıklardır. Mitler dünyanın var oluşunun, tabiatın, insanların, varlıkların yaratılışının tanrıların öncülüğünde sunulan anlatılardır. Bu nedenle bir mit parçasında geçmişten gelen bir düzen ve o düzen içerisinde öne çıkan örnek davranış ve tutumları görmek mümkündür. Böylece bir mit parçası ile bir toplumun ortak kültürel değerlerinden ve dini inançlarından büyük oranda bahsedilir.

Dokumacı Kız ve Çoban adlı parçada Chih Nü, bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesi açısından bir örnek oluşturur. Doğanın nasıl bir döngüsü varsa insanların da sosyal anlamda görev ve sorumlulukları vardır. Evrendeki düzenin bozulması gibi toplumsal düzenin de bozulabileceği Chih Nü üzerinden dinleyicilere/okuyuculara sunulmaya çalışılır. Aynı zamanda Güneş (hükümdar) aracılığı ile ister evrende ister insanın yaşamında olsun bozulan düzeni sağlayan ve kuralları koyan güçlerin mevcut olduğu vurgulanmaya çalışılır. Kurallara uyulmadığı takdirde Chih Nü ile Niu Lang'da olduğu gibi insanların cezalandırılabilceği gözler önüne serilir.

Mitler yalnızca evrenin, insanın, bütün varlık ve nesnelerin başlangıcı değil; aynı zamanda toplumsal düzeni oluşturan sözlü kuralların, gelenek ve göreneklerin, örf ve âdetlerin, insanlardaki inanma ihtiyacının başlangıcı hakkında bilgi vermesi açısından da önemli bir yere sahiptir. Çin mitolojisine ait Dokumacı Kız ve Çoban adlı parça ile eski dönemlerdeki kültürel yapı, inanç değerleri, düşünce hareketleri, ekonomik faaliyetler, insanların ruh hali, hayalleri ve umutları gibi pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür.

Mit parçalarında anlatılan olaylar ve var olan kahramanlar aslında her anlatıldığında etrafındaki insanlar için birer prototip teşkil eder. Bu bakımdan bu parçalar, sosyal bir mesaj ileterek alıcılarının duygu ve düşünce dünyasında yer edinir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, T. (2007). Mitoslarda Yaratılış Motifleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aktaş, Ş.(1998). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara:Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2013). Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili Teori ve Uygulama, Ankara:Kurgan Edebiyat.
- Batıslam, H. D. (2002). Divan Şiirinin Mitolojik Kuşları Hümâ, Anka ve Simurg. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 1*, 182-208.
- Beydili, C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Ankara:Yurt Yayınları.
- Campbell, J. ve Moyers B. (2013). *Mitolojinin Gücü*, İstanbul:MediaCat Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). Mit, Mitoloji ve Edebiyat. Ceylan, Ömür ve Koç, Adem (Ed.) *Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*
- Dönmez, P. (2001). *Türk Mitolojisi Üzerine Yapılan Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Durbilmez, B. (2008). Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar, *Turkish Studies*, 3(6), 212-225.
- Okay, B. Yıldızlarla İlgili Bir Çin Efsanesi: Dokumacı Kız İle Sığır Çobanı,http://sinoloji.humanity.ankara.edu.tr/index.php?bil=bil_ic Erik&icerik_id=122, Erişim Tarihi: 15.02.2015

KARADENİZ, H.

- Seyidoğlu, B. (1992). *Türk Mitolojisi ve Efsanelerinde Aile*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Seyidoğlu, B. (2002). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*, İstanbul:Dergâh Yayınları,
- Tekin, G. (2011). Mit, Mitoloji ve Edebiyat. Ceylan, Ömür ve Koç, Âdem (Ed.) Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları, *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*
- Yakıcı, A. vd. (2008). *Yazılı Anlatım*, Ankara:Gazi Kitabevi
- Yıldırım, N. (2011). Mit, Mitoloji ve Edebiyat, Ceylan, Ömür ve Koç, Âdem (Ed.) Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*